

תרומות הארץ

הלכות תרומות לרמב"ם

פרקים ו - יא

בתוספת

הלכות ומראי מקומות

שנכתבו ונערכו

ע"י רבני מכון התורה והארץ

בהוצאת מכון התורה והארץ

בהוצאת מכון התורה והארץ

ניצן

טל. 08-6847325

אתר אינטרנט WWW.TORALAND.ORG.IL

דוא"ל Machon@toraland.org.il

©

כל הזכויות שמורות

סדר ועימוד: שחרית

נדפס: אלול תשפ"ד

יוצא לאור בסיוע משרד התרבות והספורט – מנהל התרבות
המחלקה למכוני מחקר תורניים

רשימת המשתתפים בספר:
עריכה וניהול מערכת: הרב נתנאל אורבך

כתיבה:

הרב נתנאל אורבך (פ"ו ה"א-הי"ט; פ"ט ה"ג-ה"י; פ"א ה"א-הי"ט)
הרב אהוד אחיטוב (פ"ז ה"א-הכ"ג)
הרב אברהם אחיטוב (פ"ט ה"א-ה"ב)
הרב יצחק דביר (פ"י ה"א-הכ"ו)
הרב אברהם סוחובולסקי (פ"ח ה"א-הט"ז)
הרב יואל פרידמן (פ"א ה"כ-הכ"ח)

השתתפו בבדיקה:

הרב פתחיה דיאמנט
אריאל ירד

מפתח ועריכה לשונית: אב"י ונגרובר

תוכן

פרק ו

- הלכה א** 19
 א. אכילת כהן קטן בתרומה - 20 | ב. אכילת עבדים - 20 | ג. האכלת תרומה טהורה לבהמת כהן - 21 | ד. עבד שברח מבית האסורים - 24
- הלכה ב** 25
 א. כהני ייחוס וכהני חזקה - 25 | ב. אכילת כהני חזקה בתרומה - 28 | ג. נתינת תרומה טהורה לכהן עם-הארץ - 28 | ד. נתינת תרומה טמאה לכהן עם-הארץ - 29 | ה. נתינת תרומה לכהן בזמן הזה - 30 | ו. נתינת תרומה לבהמת כהן בזמן הזה - 31
- הלכה ג** 33
 א. אכילת ישראלית קטנה בתרומה - 33 | ב. אכילת ארוסה בחזה ושוק - 35 | ג. גזירת חכמים - 36 | ד. אכילה בתרומה לאחר חופת נידה - 36 | ה. אכילה בתרומה לאחר קידושי ביאה - 36 | ו. החשש באכילת תרומה - 36 | ז. מסר האב לשלוחי הבעל - 37
- הלכה ד** 38
 א. אכילת חרשת ושוטה שהשיאן אביהן - 38
- הלכה ה** 40
 א. איסור אכילה פחות מכזית - 40 | ב. סיבת איסור אכילת תושב ושכיר - 41 | ג. אכילת עבד עברי בתרומה - 42 | ד. אכילת עבד עברי כהן בתרומה - 42 | ה. חיוב מיתה באכילת בת כהן לישראל בתרומה - 42 | ו. איסור סיכה בשמן תרומה לזר - 43 | ז. רחיצה במשקה תרומה - 46 | ח. איסור הנאה של כילוי תרומה לזר - 46
- הלכה ו** 49
 א. אכילת תרומת מעשר - 49 | ב. חיוב מיתה - 49 | ג. חיוב מלקות - 50 | ד. אינו לוקה ומשלם - 50
- הלכה ז** 52
 א. הגדרת איסור בת כהן לאסור לה - 52 | ב. זהות הבא על בת כהן - 53 | ג. הבא על מחזיר גרושתו ושומרת יבם - 55 | ד. נבעלה לפסול לה בהיתר - 55
- הלכה ח-ט** 56
 א. חזרתה לאכילות שונות - 56 | ב. חיוב מיתה באוכלת חזה ושוק - 56

57.....הלכה י'

58.....הלכה יא

א. איסור אכילת תרומה לשבויה - 58 | ב. שבויה שיודעת שלא נטמאת - 58 | ג. הנבעלת לרוח או שד - 58

60.....הלכה יב-טו

א. אכילת בת ישראל שיש לה זרע מכהן - 61 | ב. אכילת בת ישראל שיש לה זרע מכהן לאחר גירושה - 61 | ג. כהן הבא על בת ישראל לא בדרך קידושין - 62 | ד. התעברה באמבטי - 62 | ה. בן טומטום, אנדרוגינוס וסריס - 63

64.....הלכה טז

א. גוי אינו פוסל ואינו מאכיל - 64 | ב. בת כהן שזינתה עם עבד או גוי - 65

66.....הלכה יז

א. בת ישראל שנישאת לכהן וגירשה - 66 | ב. אכילת בת ישראל שיש לה זרע מכהן - 66

67.....הלכה יח

א. בת כהן המאורסת לישראל ומת - 67 | ב. בת כהן שנישאת לכהן - 67 | ג. בת כהן שנישאת לישראל ואח"כ לכהן ומתו ללא זרע - 67

68.....הלכה יט

א. אכילתה בחזה ושוק משום בנה מכהן - 68

פרק ז

69.....הלכה א

א. סוג הטומאה שבהן הנטמא בה אסור לאכול תרומה - 69 | ב. איסור אכילת ספק תרומה לכהן טמא - 70 | ג. האיסור לכהן טמא לאכול ביכורים, חלה ותרומת מעשר - 70 | ד. כהן טמא שאכל תרומה טהורה - 70 | ה. כהן טמא שאכל טבל טהור בזמן הזה - 71 | ו. כהן טבול יום שאכל תרומה טהורה - 71 | ז. מיתה ומלקות לכהן טמא שאכל תרומה טמאה - 71 | ח. כהן טמא שאכל ביכורים טמאים - 72 | ט. כהן טמא שאכל תרומה טמאה מדרבנן - 72 | י. כהן טמא שאכל טבל טמא - 73 | יא. חיוב מיתה ומלקות לכהן טמא שסך תרומה טהורה - 73 | יב. כהן טמא שאכל תרומת חמץ בפסח - 73 | יג. אכילת תרומה ע"י עבד כנעני טמא של כהן - 73

75.....הלכה ב

א. אכילת תרומה דרבנן - 75 | ב. אכילת תרומת דמאי - 76 | ג. אכילת ביכורים - 76 | ד. יציאת שלושה כוכבים - 76 | 2. גודל הכוכבים - 76 | 3. אופן פיזור הכוכבים - 77 |

ה. שיעור זמן 'בין השמשות' - 77 | ו. תחילת זמן 'בין השמשות' - 78 | ז. אכילת תרומה לפני קריאת שמע של ערבית - 79

80 ..... הלכה ג

א. חומרת האיסור לכהן טהור לאכול תרומה טמאה - 81 | ב. איסור אכילת כהן טהור בתרומה הטמאה בטומאה דרבנן - 82 | ג. איסור אכילת כהן טהור בתרומה הטמאה מחמת הספק - 82 | ד. ישראל האוכל תרומה טמאה - 83

84 ..... הלכה ד

א. אכילת תרומה כשהרגיש שעומדת לצאת שכבת זרע - 84 | ב. אופן האחיזה באמה - 84 | ג. כהן נשוי שהזדעזעו איבריו כשתרומה בפיו - 86 | ד. כהנת שאכלה תרומה והרגישה ביציאת דם מהרחם - 86

87 ..... הלכה ה

א. האכלת תרומה לכהן חרש שאינו שומע ואינו מדבר - 87 | ב. האכלת תרומה לכהן אילם - 88 | ג. האכלת תרומה לכהן קטן שיש בו דעת - 88 | ד. האכלת תרומה לכהן שאין בו דעת לאחר טבילה - 88 | ה. האכלת תרומה לכהן שאין בו דעת לאחר שינה - 88 | ו. חזקת טהרה לאכילת תרומה על ידי כיס של נחושת - 89 | ז. האכלת תרומה לבת כהן חרשת שאינה מדברת ואינה שומעת או שאין בה דעת - 90 | ח. האכלת תרומה לבת כהן קטנה שהוחזקה להיות חוזה - 91 | ט. כהן קטן שלא טבל שאוכל תרומה מעצמו - 91 | י. כהן חרש ושוטה שלא טבל שאוכל תרומה מעצמו - 92 | יא. האכלת תרומה לבת כהן עיוורת - 92

93 ..... הלכה ו

א. אכילת תרומה לפני טבילה לכהנים אחרי רכיבה על גמלים - 93 | ב. אכילת תרומה ע"י בנות או סריס וקטן פחות מבן ט' כהן שרכבו על גמל - 94 | ג. אכילת תרומה לאחר רכיבה על גמל במרדעת - 94 | ד. אכילת תרומה למי שיושב על גמל שלא בפיקוק רגליים - 95 | ה. אכילת תרומה למי שרכב על חמור ושאר בהמה ללא אוכף - 95 | ו. אכילת תרומה למי שיושב על חמור ושאר בהמה שלא בפיקוק רגליים - 95 | ז. אכילת תרומה לכהנים שלובשים מכנסיים צמודות - 96

97 ..... הלכה ז

א. המשמשת שלא התהפכה בשעת תשמיש - 97 | ב. המשמשת שהתהפכה בשעת תשמיש - 98 | ג. רחיצה בחמין ואכילת תרומה לערב - 98 | ד. זמן החשש לפולטת שכבת זרע - 99

101 ..... הלכה ח

א. שתייה וסיכה בשמן תרומת חוץ לארץ לכהנים שטומאה יוצאת מגופם - 101 | ב. פולטת שכבת זרע ובוועלי נידות בתרומת חוץ לארץ - 102 | ג. אכילת כהנים זבים לאחר טבילה - 102 | ד. האכלת תרומת חוץ לארץ לכהן קטן - 103 | ה. מגע זב או זבה בתרומת חוץ לארץ - 104

ו. אכילת תרומת חוץ לארץ שנטמאה ע"י כהן טמא - 104 | ז. אכילת תרומת עולי מצרים ע"י כהן טמא - 104 | ח. אכילת תרומת סוריה ע"י כהן טמא - 105

הלכה ט 106

א. גדול שטבל וקטן שלא ראה קרי - 106 | ב. תרומת חוץ לארץ בזמן הזה - 107 | ג. אכילת מצורע בתרומת חוץ לארץ - 108 | ד. מצורע שנטמא על ידי כהן בימינו - 108

הלכה י 110

א. איסור אכילת כהן ערל בתרומה - 110 | 2. תוקף האיסור - 111 | ב. האכלת תרומה לכהן שלא נימול כראוי - 112 | ג. אכילת תרומה לכהן שנמשכה ערלתו - 112 | ד. חובת מילה נוספת למשוח - 113 | ה. סיכת כהן ערל בשמן תרומה - 114 | ו. הדלקת נר בשמן תרומה בכהן ערל - 114

הלכה יא 115

א. הטפת דם ברית כתנאי לאכילת תרומה - 115 | ב. האכלת תרומה לכהן שנימול בתוך שמונה או בלילה - 116 | ג. אכילת תרומה ע"י טומטום כהן - 116 | ד. אנדרוגינוס כהן אוכל בתרומה לאחר ברית מילה - 117 | ה. ספק ערל בתרומה דרבנן - 117

הלכה יב 118

א. האכלת תרומה לנשוי ועבדיו של כהן ערל או טמא - 118 | ב. עבדיה וקנייניה של אשת כהן בימי טומאתה - 119 | ג. בניו של כהן ערל או טמא באכילת תרומה - 119 | ד. תרומה לבהמתו של כהן ערל או טמא - 119 | ה. הנאה של כילוי לכהן ערל או טמא - 119 | ו. תרומה לנשוי ועבדיו של כהן שמתו אחיו מחמת מילה - 119

הלכה יג 120

א. איסור אכילת תרומה לאשת פצוע דכא וכרות שפכה - 120 | ב. היתר אכילת תרומה לפצוע דכא וכרות שפכה ועבדיהם - 121 | ג. נישאה לכהן ולאחר מכן נעשה פצוע דכא וכרות שפכה - 121 | ד. פצוע דכא או כרות שפכה כהן שנשא בת גרים - 122 | ה. פצוע דכא או כרות שפכה כהן שנשא גיורת - 122

הלכה יד 124

א. פצוע דכא שקידש בת כהן - 124 | ב. פצוע דכא כהן שנשא בת כהן - 125 | ג. סריס חמה כהן שנשא בת ישראל - 125 | ד. עבדיו של כהן טומטום - 126 | ה. עבדיו של כהן אנדרוגינוס - 126 | ו. בת ישראל שנישאה לכהן טומטום - 126 | ז. בת ישראל שנישאה לכהן אנדרוגינוס - 127 | ח. תרומה דרבנן לנשות טומטום או אנדרוגינוס - 127 | ט. תרומת חוץ לארץ לנשות טומטום או אנדרוגינוס - 127

- הלכה טו 128** .....
 א. עבד של כהן חרש, שוטה וקטן - 128 | ב. עבדים שנקנו ע"י בית דין לכהן חרש שוטה וקטן - 129 | ג. עבדים שקנה אפוטרופוס לכהן חרש שוטה וקטן - 129 | ד. עבדי כהנים חש"ו שנפלו להם בירושה - 129 | ה. עבדי כהנים שקיבלו במתנה מאנשים אחרים - 130
- הלכה טז 131** .....
 א. לכהן אנדרוגינוס שנבעל לאחד מפסולי כהונה - 131 | ב. עבדי אנדרוגינוס שנבעל לפסול - 132 | ג. אנדרוגינוס שנבעל לכשר דרך זכרותו - 133 | ד. אנדרוגינוס שנבעל לאנדרוגינוס - 133 | ה. אישה שנבעלה מאנדרוגינוס הפסול לתרומה - 133 | ו. אנדרוגינוס שנבעל מעצמו - 134
- הלכה יז 135** .....
 א. עבד משותף לכהן וישראל - 135 | ב. בהמה משותפת לכהן ולישראל - 135 | ג. עבד לשני כהנים שותפים שאחד מהם חלל - 136 | ד. חציו עבד כהן וחציו בן חורין - 136 | ה. אשת כהן אוכלת קודשים קלים - 136 | ו. חזה ושוק לבת ישראל אלמנת או גרושת כהן - 137
- הלכה יח 138** .....
 א. עבדי מלוג וצאן ברזל של בת ישראל שנישאה לכהן - 138 | ב. עבדים עבריים של אשת כהן - 138 | ג. עבדי כהן שקנו עבדים - 139 | ד. עבדי אשת כהן שקנו עבדים - 140
- הלכה יט 141** .....
 א. עבדי בת כהן שנישאת לישראל - 141 | ב. עבדי בת כהן שהתארסה לישראל - 141 | ג. עבדי בת כהן שהתאלמנה בלא ילדים - 141
- הלכה כ 142** .....
 א. אשת כהן שנשא אחת מחייבי לאווין - 142 | ב. עבדי מלוג - 142 | ג. עבדי צאן ברזל - 143 | ד. חלוצה הנשואה לכהן - 143 | ה. אשת כהן שהיא מ'שניות לעריות' - 144 | ו. עבדי מלוג של אשת כהן שהיא מ'שניות לעריות' - 144
- הלכה כא 145** .....
 א. אלמנה או גרושה בת כהן שהתארסו לכהן גדול או הדיוט - 145 | ב. בת כהן בעולה שהתארסה לכהן גדול - 146 | ג. בת כהן מוכת עץ או בוגרת שהתארסה לכהן גדול - 146 | ד. חלוצה שהתארסה לכהן - 147 | ה. כהנת גרושה שנכנסה לחופה עם כהן ללא קידושין - 147 | ו. כהנת אלמנה או גרושה שהתארסו לכהן והתגרשו או התאלמנו - 148 | ז. בת כהן שהתארסה לחלל - 148 | ח. כהן גדול שנשא בעולה - 149

הלכה כב 150
 א. בת כהן שזקוקה לייבום לכמה אחים שאחד מהם חלל - 150 | ב. בת כהן שנפלה לפני יבמים שאחד מהם חלל והשני עשה מאמר - 150 | ג. בת כהן שנפלה לפני שני יבמים כשרים והאחד עשה בה מאמר - 151 | ד. בת ישראל שהתאלמנה מכהן ונפלה לייבום - 151

הלכה כג 152
 א. כהנת שקיבלה גט מיבמה הכהן - 152 | ב. כהנת שקיבלה גט מיבמה הכהן ועשה בה מאמר - 153 | ג. כהן שבא על יבמתו לאחר שנתן לה גט - 153 | ד. כהנת חלוצה המאורסת לכהן - 153 | ה. כהנת 'שנייה לעריות' שהתארסה או נישאה לכהן - 154 | ו. איילונית שנישאה לכהן הדיוט - 154 | ז. איילונית שנישאה לכהן גדול - 155 | ח. כהן גדול שנשא בתולה והתברר שהיא איילונית - 155

פרק ח

הלכה א 156
 א. בת כהן לכהנים, לא פוסלין ומאכילים - 156

הלכה ב 157
 א. בת ישראל המעוברת מכהן - 157 | ב. בת כהן המעוברת מישראל - 158 | ג. אכילת תרומה לבת כהן מעוברת מכהן - 158

הלכה ג 159
 א. בת כהן שבא עליה ישראל - 159 | ב. בת כהן נשואה לישראל ומת בעלה - 161 | ג. הוכר עוברה - 162

הלכה ד 163
 א. עובר בעבדי מלוג - 163 | ב. עובר בעבדי צאן ברזל - 164

הלכה ה 169
 א. בת ישראל הזקוקה ליבם כהן - 169 | ב. בת כהן הזקוקה ליבם כהן - 171 | ג. בת כהן הזקוקה ליבם ישראל - 171

הלכה ו 172
 א. אלמנה מן האירוסין - 172 | ב. באונס או בשגגה - 173 | ג. העראה או גמר ביאה - 173 | ד. כוונת ביאה קנאה ואוכלת בתרומה - 174 | ה. אלמנה מהנישואין אם הייתה ראויה לאכול אוכלת - 174

- הלכה ז 175** .....
 א. בת כהן שהתארסה לישראל - 175 | ב. בת ישראל שהתארסה לכהן - 176 | ג. נכנסה לחופה ולא נבעלה אוכלת בתרומה - 176
- הלכה ח 177** .....
 א. קידושין לאחר שלושים יום - 177 | ב. מעכשיו ולאחר שלושים יום - 178 | ג. בא אחר וקידשה בתוך שלושים יום - 178 | ד. המקדש בשאר תנאים - 179
- הלכה ט 180** .....
 א. בת כהן לישראל חרש - 180 | ב. בת ישראל לכהן חרש - 180 | ג. בת כהן לכהן חרש - 181 | ד. בת ישראל חרשת לכהן ובת כהן חרשת לישראל - 181
- הלכה י 182** .....
 א. נתחרש לאחר קידושין או לאחר שכנסה - 182 | ב. יבם חרש - 182 | ג. יבם פיקח - 183 | ד. התחרשה לאחר קידושין או לאחר שכנסה - 183 | ה. אשת כהן חרש שילדה ואשת כהן חרשת שילדה - 184
- הלכה יא 186** .....
 א. ביאת פסול בן תשע שנים ויום אחד - 187 | ב. ביאת שחוף פוסלת מלאכול בתרומה - 187 | ג. יבם בן תשע שנים ויום אחד - 188 | ד. ספק בן תשע ויום אחד פוסל - 189 | ה. ספק הביא שתי שערות אינו מאכיל - 189 | ו. ספק הביאה שתי שערות מאכיל תרומה - 190 | ז. פחות מבן תשע שנים ויום אחד - 190
- הלכה יב 191** .....
 א. תרומה של דבריהם בזמן הזה שאין תרומה מהתורה - 191 | ב. ספקות אינם מאכילים בתרומה דרבנן - 191 | ג. ספקות פוסלים מלאכול בתרומה דרבנן - 191 | ד. קטנה יתומה נישאת לכהן מאכילה תרומה דרבנן - 191
- הלכה יג 193** .....
 א. אשת אונס, מפתה ושוטה - 193 | ב. הנושא שוטה - 194 | ג. ביאה המחללת פוסלת מאכילת תרומה - 194
- הלכה יד 195** .....
 א. ילדה מאונס, מפתה ושוטה - 195 | ב. תלית הוולד לכהן השוטה או האונס או המפתה - 196 | ג. התעברה מאונס, מפתה ושוטה - 197 | ד. ילדה ומת - 197
- הלכה טו 199** .....
 א. אשת כהן ובת כהן שנסתרו - 199 | ב. איסור אכילת תרומה - 200 | ג. אשת כהן שנסתרה ולא שותה - 200 | ד. אמרה 'טמאה אני' - 201 | ה. אסורה לאכול בתרומה לעולם - 203

הלכה טז 204
 א. קטנה שקידשה אביה ונישאת שלא מדעתו ושלא בפניו - 204 | ב. קטנה שקידשה אביה ונישאת שלא לדעתו בפניו - 206 | ג. התקדשה ונישאה שלא מדעת אביה בפניו - 207 | ד. בת ישראל ארוסה שנכנסה לחופה כשהיא נדה - 207

פרק ט

הלכה א 208
 א. העמדת המקרה - 209 | ב. אכילתה בתרומה דרבנן - 209 | ג. עשה האב שליח קבלה - 209 | ד. בת כהן לישראל - 210 | ה. אכילה בתרומה בחשש מיתה - 210

הלכה ב 211
 א. בין מלכות מקומית למלכות אחרת - 211 | ב. ספינה המטרפת וספינה שאבדה בים - 213 | ג. היוצא להריגה - 214 | ד. נגמר דינו להריגה - 215 | 2. אכילת בת כהן הנשואה לישראל - 216

הלכה ג 217
 א. חזקת חיים בזקן וחולה - 217 | ב. בת כהן הנשואה לישראל גוסס - 219 | ג. הכחשת עדים - 219

הלכה ד 221
 א. אכילת תרומה על-פי עדות נשים - 221 | ב. אכילה בתרומה דאורייתא או דרבנן - 222 | ג. בת כהן לישראל באכילת תרומת בית אביה - 223

הלכה ה 224
 א. אכילת תרומה לאחר זיכוי גט שחרור - 224 | ב. מעוכב גט שחרור באכילת תרומה - 225 | ג. חציו עבד וחציו בן חורין המעוכב גט שחרור - 225 | ד. האכלת תרומה לעבד שנמכר - 226

הלכה ו 227
 א. זיכוי נכסים בשתק ולבסוף צווח - 227 | ב. זיכה לו על-ידי עצמו - 228 | ג. אכילת עבדים בתרומה כשהאדון ומקבל המתנה כהנים - 229 | ד. צווח מתחילה - 229 | ה. שתק ולבסוף צווח - 230 | ו. שיעור הזמן בין שתיקה לצווחה - 230

הלכה ז 231
 א. האכלת בהמת כהן ברשות ישראל - 231

הלכה ח 233
 א. קבלת אחריות או שאלה - 233

הלכה ט 234
 א. האכלת בכור בהמה בתרומה - 234 | ב. אצירת כרשיני תרומה - 235

הלכה י 237
 א. מכירת בהמת כהן לישראל - 237 | ב. מכירת בהמת ישראל לכהן - 238

פרק י

הלכה א 240
 א. האוכלים החייבים בחומש - 241 | ב. התרומות שאכילתן מחייבת חומש - 242 |
 ג. הפרשת החומש על ידי שליח - 250 | ד. הגדרת שגגה באי ידיעת פרטי האיסור - 250

הלכה ב 253
 א. חיוב חומש על כליו תרומה - 253 | ב. חיוב קרן באכילה פחות מכזית - 254 | ג. חיוב קרן
 וחומש על כזית תרומה שאינה שווה פרוטה - 254 | ד. שיעור החיוב בשתיית תרומה - 255 |
 ה. שיעור החיוב בסיכת תרומה - 256

הלכה ג 257
 א. שיעור אכילת פרס - 257 | ב. האוכל ושותה לאיטו ללא הפסקה - 260 | ג. זמן שיעור
 שתיית רביעית - 261 | ד. שיעור השהייה המחלק בשתייה - 261 | ה. שיעור השהייה במינים
 שרגילים לאוכלם ולשתותם בנחת - 263 | ו. הגדרת משקה ששיעורו ברביעית - 264

הלכה ד 267
 א. צירוף כזית מחיובים שונים - 267 | 1. צירוף ממינים שונים - 267 | 2. צירוף שתי שגגות
 - 267 | 3. צירוף לחמי תודה - 268

הלכה ה 269
 א. תשלום קרן עבור אכילת תרומה טהורה בזמן הזה - 269 | ב. תוקף חיוב קרן על אכילת
 תרומה במזיד - 269 | ג. השיעור המחייב באכילה במזיד - 270 | ד. חיוב קרן לקטן שאכל
 במזיד - 270 | ה. האוכל במזיד תרומה שטרם ניתנה לכהן - 271 | ו. חיוב תרומה טמאה
 בדמי עצים - 272 | ז. שווי התשלום עבור תרומה טמאה שנאכלה בשוגג - 272

הלכה ו 273
 א. תשלום עבור תרומת חמץ - 273 | ב. תרומת חמץ שנאכלה בערב פסח - 273

הלכה ז 274
 א. חיוב חומש באכילת איסור - 274 | ב. חיוב חומש באכילה ביום הכיפורים - 277 | ג. חיוב
 חומש על אכילה שלא כדרכה - 277 | ד. חיוב חומש על שתיית חומץ - 278

הלכה ח 279 .....

א. חיוב חומש במזיק את עצמו - 279 | ב. האוכל מאכלים שיזיקו לו בהמשך - 279 | ג. האוכל במזיד בדרך נזק - 280

הלכה ט 281 .....

א. זר שאכל תרומה שהקיאווה - 281 | ב. החיוב בדמי עצים - 283

הלכה י 284 .....

א. המאכיל את פועליו ואורחיו תרומה במזיד - 284 | ב. כשהאורחים והפועלים לא ידעו שמדובר בתרומה - 284 | ג. תשלום הסעודה לאורחים ולפועלים - 285 | ד. תשלום לאורחים ופועלים קטנים - 285 | ה. שווי הסעודה שחייב לשלם - 285 | ו. תשלום על אכילת תרומה דרבנן - 286

הלכה יא 287 .....

א. פטור עבדים מחומש - 287 | ב. הטלת התשלום על המאכיל - 288 | ג. חיוב חומש בתרומת עולי מצרים - 288 | ד. חיוב חומש בבזיר ששתה יין תרומה - 288

הלכה יב-יג 290 .....

א. תשלום חומש בבת כהן שנישאה לישראל - 291 | ב. תשלום חומש בעבד בת כהן שנישאת לישראל - 292 | ג. תשלום חומש באשת כהן שהתגרשה או התאלמנה - 292 | ד. תשלום קרן וחומש כשלא ידע שאכילתו אסורה - 293 | ה. פטור מחומש באנוס וטרוד - 293 | ו. פטור מקרן בטרוד במצווה - 294 | ז. אכלו תרומה לאחר שנודע שנפסלו - 294

הלכה יד 296 .....

א. הפרשת חומש בתרומת ספק - 296 | ב. נתינת הקרן בתרומת ספק - 296 | ג. הפטור כשאין ידוע מהי התרומה - 296 | ד. חיוב קרן וחומש כשנאכלו שתיהן - 297 | ה. תשלומים כשאחד אבל את שתיהן - 297

הלכה טו 298 .....

א. מועד חלות הקדושה על התשלום - 298 | ב. קדושת תשלומי תשלומים - 300 | ג. קדושת תשלומי ביכורים ולחמי תודה - 300 | ד. מחילת הכהן על הנתינה - 300 | ה. מחילת הכהן על שווי הפירות - 301 | ו. כפייה על נתינת החומש - 302

הלכה טז-יז 303 .....

א. אכילת הקרן והחומש שנוטלת לעצמה - 303 | ב. אכילת תרומה שזכה בה הכהן - 304 | ג. אשת כהן שהתגרשה לפני ששילמה - 304 | ד. הפרישה קודם שהתגרשה - 305

הלכה יח-יט..... 306

א. תשלום מעות עבור אכילת תרומה בשוגג - 307 | ב. תשלום מעות עבור אכילת תרומה במזיד - 307 | ג. תשלום מתרומה שבבעלותו - 308 | ד. תשלום מכמות טבל גדולה - 308 | ה. תשלום מלקט, שכחה, פאה, מעשר ראשון והפקר - 308 | ו. תשלום מפירות חוץ-לארץ - 309 | ז. תשלום מפירות שהוקדשו לפני מירוח - 309 | ח. תשלום ממעשר שני והקדש שלא נפדו בהלכה - 309 | ט. תשלום ממין על שאינו מינו - 310 | י. תשלום מן הרע על היפה מאותו המין - 310 | יא. במה משלמים על אכילת חלה וביכורים? - 311

הלכה כ..... 312

א. תשלום חולין טמאים עבור תרומה טמאה - 312 | ב. תשלום חולין טמאים עבור תרומה טהורה שנאכלה במזיד - 312 | ג. מעמד חולין טמאים שניתנו עבור תרומה טמאה - 313 | ד. החובה לחזור ולשלם בתרומה דרבנן בשוגג - 313 | ה. מעמד התשלום החוזר מהחולין הטהורים - 313

הלכה כא..... 314

א. זיכוי תשלומי התרומה לעם הארץ - 314

הלכה כב..... 316

א. גזל מאבי אמו ואכל - 316 | ב. גזל תרומה ולאחר שנפלה לו בירושה אכלה - 316 | ג. חובת התשלום דווקא ליורש - 317 | ד. חובת התשלום לכהן - 317 | ה. השבת שווי החומש - 317

הלכה כג..... 318

א. ערכם של דמי חולין - 318

הלכה כד-כה..... 319

א. תרומה שהוקדשה למזבח - 319 | ב. תשלום שני חומשים כשגזל תרומה - 320 | ג. התשלום כשאין בתרומה שווה פרוטה - 320 | ד. התשלום כשיש בתרומה שווה פרוטה - 320 | ה. שווי החומש שניתן להקדש - 321

הלכה כו..... 322

א. מספר החומשים עבור גזלת תרומה - 322 | ב. תשלום החומש בגזלה - 322 | ג. תשלום לפי מידה או לפי דמים - 323 | ד. אומדן שווי הפירות המופרשים - 324 | ה. אומדן שווי הפירות שנאכלו - 325 | 2. אומדן כתרומה או כחולין - 325

פרק יא

הלכה א 327

א. מצוות אכילת תרומה - 328 | ב. אכילה ושתייה בדרך הראויה - 332 | ג. תרומה טהורה
שנפסלה מאכילת אדם - 332 | ד. סיכה בשמן תרומה טמאה - 333 | ה. סיכת הגוף ביין -
334

הלכה ב 335

א. שינוי פרי מדרך אכילתו - 336 | ב. ריסוק פירות תרומה - 337 | ג. סחיטת אוכל למשקה
- 338 | ד. עשיית צימוקים מענבי תרומה - 340 | ה. הפיכת משקה לאוכל - 341 | ו. שינוי
פרי מברייתו ע"י כהן - 341 | ז. שתיית הכהן - 341 | ח. זר שאכל דבש תמרים ויין תפוחים
- 342

הלכה ג 344

א. נתינת פרי לתוך תבשיל - 344 | ב. נתינת תבלין לתוך תבשיל - 345 | ג. נתינת יין בתבשיל
- 345 | ד. פיטום שמן תרומה - 346 | ה. עירוב תרומה עם מינים שונים לרפואה - 347

הלכה ד 348

א. בישול יין של תרומה - 349 | ב. איסור בישול יין לכהן - 350 | ג. עירוב מינים שונים - 351 |
ד. עירוב מינים שונים לאחר חורבן יהודה - 351

הלכה ה 352

א. דין המורסן - 352 | ב. ניפוי קמח תרומה - 353 | ג. האכלת בהמה בשיירי הקמח - 353

הלכה ו ..... 354**הלכה ז** 355

א. נטילת ידיים לאכילת תרומה דרבנן - 357 | ב. נטילת ידיים לאכילת פירות שאינם מוכשרים
לטומאה - 357 | ג. גדרי נטילת ידיים לאכילת תרומה - 358 | ד. כוונה בנטילת ידיים לתרומה
- 359 | ה. אכילת כהן תרומה עם זר בשולחן אחד - 359 | ו. אכילת תרומת חוץ-לארץ בארץ
ישראל - 360 | ז. סיכת שמן תרומה לאחרים - 360 | ח. סיכת שמן שנפל על-גבי בשרו -
360 | ט. סיכת קטן בשמן תרומה - 361

הלכה ח 363

א. המותרים לסוך בשמן שסך הכהן - 363 | ב. אופן השימוש בשמן - 364 | ג. אופן סיכת
הזר - 366 | ד. אופני השימוש בשמן לאחר סיכת הכהן - 366 | ה. איסור סיכת שמן תרומה
במרחץ - 367

- הלכה ט** 368
- הלכה י'** 369
 א. העוקצים האסורים לזרים - 369 | ב. שאריות עלים האוסרות לזרים - 370 | 2. בין גננים לבעל-הבית - 370 | ג. קליפות שאין בהן אוכל - 371
- הלכה יא** 372
 א. גרעינים שאינם ראויים למאכל - 372 | ב. גרעינים שיש להם חשיבות בפני עצמם - 373 | ג. גרעינים שראויים במקצת - 374
- הלכה יב** 375
 א. סובין של שעורים - 375 | ב. שיעור הזמן - 376
- הלכה יג** 377
 א. יין ראשון ושני - 377 | ב. יין שלישי - 378 | ג. סינון היין מעל השמרים - 379
- הלכה יד-טו** 380
 א. באיזו תרומה מדובר? - 380 | ב. נתינת חולין על-גבי שאריות תרומה - 381 | ג. איסור השאריות - 383 | ד. חבית שנשפכה - 384 | ה. עירוי משקים של תרומה - 384
- הלכה טז-יז** 385
 א. הדלקת שמן תרומה לצורך ישראל - 386 | ב. שותפות ישראל וכהן - 387
- הלכה יח** 389
 א. הדלקת שמן תרומה לצורכי כהן וישראל - 390 | ב. הדלקת שמן תרומה בבית-כנסת ובמבואות אפלים - 390 | ג. הדלקת נר חנוכה בשמן תרומה - 393 | ד. הדלקה בשמן תרומה טמאה בשבת ויו"ט - 396 | ה. הדלקה בשמן תרומה טמאה עבור חולים - 399
- הלכה יט** 401
 א. הדלקה עבור בת ישראל שנישאת לכהן - 401 | ב. הדלקה בשמן תרומה טמאה בבית-האבל והמשתה - 402
- הלכה כ** 403
 א. איסור זריעת תרומה - 403 | ב. זריעת תרומה בשוגג - 404 | ג. הפיכת השדה בזריעת שוגג - 404 | ד. אומר 'מזיד הייתי' - 405 | ה. זריעת פשתן תרומה - 405 | ו. זריעת תרומה דרבנן - 406

407 .....הלכה כא

א. אכילת כהנים - 407 | ב. אכילת זרים - 407 | ג. אכילת גוי ובהמה - 408 | ד. אכילת טבול יום - 408

409 .....הלכה כב

א. הגדרת גידולין וגידולי גידולין - 410 | ב. זרעו כלה ואינו כלה - 410 | ג. רבו גידולין על העיקר - 411 | ד. תרומת חוץ לארץ - 412 | ה. מדומע - 413 | ו. זרעוני גינה - 414 | ז. פשתן של תרומה - 415

416 .....הלכה כג

א. איסור לכהנים - 416 | ב. זרעו כלה ואין זרעו כלה - 416 | ג. מעמד הגידולין - 417 | ד. שימוש הכהן בגידולין שהופרשו מהם תרו"מ - 417

418 .....הלכה כד

א. היקף היתר אכילת העלים - 418 | ב. זרעו כלה ואינו כלה - 418

419 .....הלכה כה

420 .....הלכה כו

א. התערבות במחובר - 420 | ב. זריעת השיבולת - 421 | ג. אכילה שלא כדרכה - 422

423 .....הלכה כז

א. חיוב גידולי תרומה במתנות עניים - 423 | ב. מעמד הכסף - 424

425 .....הלכה כח

א. חביטת הגידולין - 425

427 .....מפתח ערכים

פרק ו

הלכה א

- א. אכילת כהן קטן בתרומה
- ב. אכילת עבדים
- ג. האכלת תרומה טהורה לבהמת כהן
  1. סוגי בעלי החיים
  2. סוג המאכל
  3. האכלת בהמה בזמן הזה
  - ד. עבד שברח מבית האסורים

תרומה ותרומת מעשר נאכלת¹ לכהנים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות² הם ועבדיהם הכנענים ובהמתן³, שנאמר⁴ וכהן כי יקנה נפש קנין כספו⁵. עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה הרי אלו אוכלין⁶.

-
1. בגדר מצוות אכילת תרומה ובחיוב ברכה על אכילתה, ראה מה שיתבאר להלן פ"א ה"א; פט"ו הכ"ב. בגדר אכילת תרומה ע"י קנייני הכהן, ראה: בית האוצר (ענגיל), ח"א כלל קסז, שחקר האם הם מקיימים מצווה כמו הכהן האוכל או רק הכהן מקיים מצווה ולהם יש היתר אכילה. להשלכה הלכתית מחקירה זו, ראה: ישועת משה, ח"א סי' טז אות ז ד"ה ואולי. באופן קצת שונה כתב אילת השחר, גיטין יב ע"ב ד"ה תוד"ה השבתוני, שלכהן יש מצוות אכילה ואילו לקנייניו של הכהן יש מצוות תוצאה שהתרומה תיאכל.
  2. רמב"ם, הלי' ביכורים פ"א ה"י-ה"י"א.
  3. תורת כהנים, פרשת אמור פרשה ה אות ו; תרומות, פ"א מ"ט.
  4. ויקרא, כב יא.
  5. במקורות הבאים הובאה דרשה זו של יקניין כספו' ביחס לאכילת אישה ועבד כנעני בתרומה ותרומת מעשר: תורת כהנים, פרשת אמור פרשה ה אות א; יבמות, סו ע"א; כתובות, נו ע"ב; גיטין, מג ע"א. אולם, ביחס להאכלת בהמת כהן לא מצאנו דרשה זו במקורות שהובאו לעיל הערה 3. אולם מדברי הרמב"ם כאן ולהלן פ"ט ה"ז, שהביא דרשה זו גם ביחס לבהמה נראה שלמד שדרשה זו גם ביחס לבהמה. כ"כ: ר"ש, תרומות פ"א מ"ט ד"ה לא; מנחת חינוך, מצווה רפ אות ד ד"ה והנה להאריך; שו"ת שבט הלוי, ח"ב סי' קפב אות ח; דרך אמונה, הלי' תרומות פ"ו ה"א ס"ק יא.
  6. מקור דין זה בתוספתא (תרומות פ"י ה"ח; יבמות פ"ט ה"ב; גיטין פ"א ה"ה; שם פ"ב ה"ב). בטעם הדין שיכול העבד הבורח להמשיך לאכול בתרומה מצאנו מחלוקת טעמים: יש מסבירים, אין חוששים שמא בעליו הכהן מכר אותו לישראל, או משום שאינו רוצה להכשילו, או משום שלא שכיח שישראל יקנה אותו מפני שעבד בורח הוא, ראה: תוספות, גיטין יב ע"ב ד"ה שביק; תוספות הרא"ש, שם ד"ה שביק; ר"ן, קידושין יט ע"א מדפי הרי"ף ד"ה כאן שנה; ר"י קורקוס, הלי' תרומות פ"ו ה"א. לפי הסבר זה, אם ישנו חשש סביר שאדונו הכהן

א. אכילת כהן קטן בתרומה⁷

בין קטנים

לדעה זו - תרומה ותרומת מעשר נאכלות לכהן קטן,⁸ ואין הנותן צריך להודיעו שאלו הן תרומות.⁹

ב. אכילת עבדים¹⁰

ועבדיהם הכנענים

כהן יכול להאכיל את עבדיו בתרומה, בין זכרים לאחר שמלו¹¹ ובין נקבות,¹² בין אלו שנקנו בכסף ובין אלו שנולדו אצלו משפחתו הכנענית,¹³ בין עבדים השווים ממון רב ובין כאלו שאינם שווים ממון, כגון טריפה ומוכה שחין.¹⁴ כהן שקנה עבד או שפחה כנעניים, יכול להאכילם בתרומות מיד אף אם ימצא בהם מום.¹⁵

מכרו לישראל או שישראל יקנהו, ייאסר העבד לאכול בתרומה, ראה שהעיר כן דרך אמונה, הלי תרומות פ"ו ה"א ציון ההלכה ס"ק נו. יש מסבירים, יש להעמיד את העבד על חזקתו ולא חוששים שמא אדונו הכהן מכרו כנ"ל, ראה: משמעות תוספתא (גיטין פ"ב ה"ב; יבמות פ"ט ה"ב; תרומות פ"י ה"ח); חסדי דוד, תרומות פ"י ה"ח; דרך אמונה, הלי תרומות פ"ו ה"א ס"ק יב. לדרך זו, אף אם יש חשש סביר שהאדון מכרו לישראל וכדו' עדיין יש להעמיד את העבד על חזקתו.

ביחס לאכילת אשת כהן בתרומה כל עוד לא ניתן לה גט, או שהלך בעלה למדינת הים, ראה מה שיתבאר להלן פ"ט ה"א; שם ה"ג. הלכה זו על כל חלקיה הובאה במקורות הבאים: סמ"ג, לאוין סי' רנד ד"ה תרומה; טור, יו"ד סי' שלא.

7. ביחס לנתינת תרומה ותרומת מעשר לכהן קטן, ראה מה שהתבאר לעיל בתרומות הארץ, פ"ב ה"א אות ה (2). בנוסף, ראה להלן רמב"ם, הלי תרומות פ"ב הכ"ב, שאין נותנים לכהן קטן תרומה ותרומת מעשר בגורן אלא בבית.

8. בית יוסף, יו"ד סי' שלא ד"ה ומ"ש בין; ב"ח, שם ד"ה ומ"ש בין. לדבריהם, המקור לדין זה מכתובות, כו ע"א. כשיטה זו כ"כ טור, יו"ד סי' שלא. ניתן להביא מקור נוסף מתוספתא, תרומות פ"א ה"ג, בהאכלת תרומה לכהן קטן שאינו בנו, ראה: חסדי דוד, שם ה"ט"ו; מנחת יצחק, שם ה"ט"ו ד"ה מחלקו; דרך אמונה (הלי תרומות פ"ו ה"א ס"ק ב; שם ציון ההלכה ס"ק ה). ראה: תוספתא כפשוטה, פירוש הארוך תרומות עמ' 305 ציון 51.

9. חזון איש, דמאי סי' ט ס"ק ד ד"ה שם ובלבד; דרך אמונה, הלי תרומות פ"ו ה"א ס"ק ב.

10. ביחס להאכלת עבד בשותפות כהן וישראל, ראה להלן פ"ז ה"ז.

11. ירושלמי, יבמות פ"ח ה"א.

12. קידושין, י ע"ב.

13. גיטין, מג ע"א: 'קנין כספו... ויליד ביתו'.

14. גיטין, מג ע"א.

15. כתובות, נז ע"ב.

ג. האכלת תרומה טהורה לבהמת כהן¹⁶

ובהמתן

1. סוגי בעלי החיים

כהן רשאי להאכיל בתרומה טהורה את כל סוגי בעלי החיים¹⁷ השייכים ל¹⁸ או שמזונותיהם עליו,¹⁹ בין טהורים ובין טמאים.²⁰ ויש אומרים, אין להאכיל בעלי חיים טמאים בתרומה טהורה.²¹

2. סוג המאכל²²

לדעה זו, ניתן להאכיל בעלי-חיים בתרומה הראויה למאכל אדם אך אינה עומדת

16. בעניין נתינת תרומה טמאה לבהמת כהן, ראה מה שהתבאר לעיל בתרומות הארץ, פ"ב הי"ד-הט"ו אות ב (1). בעניין נתינת תרומה לבהמת כהן מההיבט של מעמד הכהנים בזמן הזה, ראה להלן בתרומות הארץ, פ"ו ה"ב אות ו.
17. תרומות, פ"א מ"ט: 'כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחיה ולתרנגולים'; דרך אמונה, ה' תרומות פ"ו ה"א ציון ההלכה ס"ק מב, גם ניתן להאכיל לדגים השייכים לכהן.
18. בין שרכש בכסף ובין שירש, ראה: קול הרמ"ז, תרומות פ"ט מ"א ד"ה ולתרנגולים; ערוך השלחן, ה' תרומות ס"י ע"א סע"א; דרך אמונה, ה' תרומות פ"ו ה"א ס"ק י"א, הביא דוגמאות נוספות. ביחס לרכישה באמצעות קניין דרבנן, ראה מה שיתבאר להלן בתרומות הארץ, פ"ט ה"י.
19. הון עשיר, תרומות פ"א מ"ט ד"ה ולתרנגולים, בפירוש הראשון, שהמשנה לא כתבה 'עופות' משום שאין מזונותיהם עליו ואינו נהנה באכילתם; הרב יצחק הרצוג (כרם ציון השלם ח"ג, משואות יצחק עמ' קז ד"ה ואולם; פסקים וכתבים, ח"ג ס"י לב ד"ה ואולם); דרך אמונה, ה' תרומות פ"ו ה"א ס"ק י. בהגדרת 'מזונותיהם עליו', נראה שמדובר על אחריות להאכלתם ולא בהכרח לבעלות עליהם, ראה: רש"י, ביצה כג ע"ב ד"ה ואין נותנין.
20. ראה: פסחים, לב ע"א: 'מריצה לפני כלבו'; רש"י, פסחים יג ע"א ד"ה טהורות; תוספות חכמי אנגליה, שם ד"ה ימצא; דרך אמונה, ה' תרומות פ"ו ה"א ס"ק י.
21. הון עשיר, תרומות פ"א מ"ט ד"ה פרה: 'כי בזיון גדול הוא לתרומה שתאכל ע"י דבר טמא'; תוספות אנשי שם, שם ד"ה פרה, בשם הון עשיר; עשר תעשר, שער הלכה מטעמים ס"ק נו ד"ה אבל. ראה מה שהעיר על כך המעשר והתרומה, פ"י בית האוצר ס"ק סו.
22. תרומות, פ"א מ"ט: 'כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחיה ולתרנגולים'. יש שביארו שמדובר דווקא על כרשיני המיועדים לאכילת בהמה ואינם מיועדים לאכילת אדם, אך מ"מ קצת ראויים עבור האדם שאל"כ לא יהיו חייבים כלל בהפרשת תרומות ומעשרות. (על מעמדם וחיוכם של הכרשינין, ראה מה שהתבאר לעיל בתרומות הארץ, פ"ב ה"ב). ויש שלא סייגו בדבריהם דווקא כרשינין, ולשיטתם ניתן להאכיל כל תרומה גם כזו המיועדת למאכל אדם שקצת התקלקלה ואינה ראויה עתה לאדם. ביסוד המחלוקת, ראה: שו"ת אבני נזר, יו"ד ס"י תמח אות ג-ד.

כעת לאכילת אדם²³ משום שהתקלקלה במקצת.²⁴
 ויש אומרים, ניתן להאכילם רק אוכל המיועד לאכילתם.²⁵

23. יש שכתבו כן בדעת הרמב"ם שלא הבחין בדבריו בין סוגי המאכלים, ראה: ר"י קורקוס, ה' תרומות פ"ט ה"ז; אמר יוסף, שם פ"ו ה"א ד"ה תרומה; דרך אמונה, שם ציון ההלכה ס"ק מו; עשר תעשר, שער הלכה מטעמים סוף ס"ק נה. כדעה זו, כ"כ: אמר יוסף, ה' תרומות פ"ו ה"א ד"ה תרומה, בדעת רש"י (בבא מציעא צ ע"א ד"ה ממון; שבת קכו ע"ב ד"ה מפנין); תוספות אנשי שם, תרומות פ"א מ"ט ד"ה בר"ב.
- על השמטת הרמב"ם את לשון המשנה, ראה: מעשה רקח, ה' תרומות פ"ט ה"ז; שו"ת מנחת שלמה, תניינא ס"י ק"ח ד"ה אולם גבי. ראה גם: חקר ועיון, ח"ה עמ' עד ד"ה לפי הנראה: 'לפי הנראה מדברי הרמב"ם הייתה לפניו דרשה המרבה את בהמת כהן לאכילת תרומה וכל תרומה לאו דווקא תרומת כרשינין', והוא מנסה למצוא לכך מקור מדברי ירושלמי.
24. אור שמח, ה' תרומות פ"ט ה"י; דרך אמונה, שם פ"ו ה"א ציון ההלכה ס"ק מו, בדעת הרמב"ם.
25. פרשנים אלו דייקו מדברי המשנה, תרומות פ"א מ"ט: 'כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחיה ולתרנגולים', היינו דווקא כרשינין המיועדים למאכל בהמה. משמעות תורת כהנים, פרשת אמור פרשה ה אות ו; תנא דבי אליהו רבה, פ"ד ד"ה מעשה בכהן (אולם, ראה: תורת רבינו שמואל סלאנט, ח"א ס"י מד אות ד ד"ה ועוד יש, שהעמיד שמדובר בתרומה טמאה); תוספות (יבמות סו ע"ב ד"ה כרשיני; בבא מציעא צ ע"א ד"ה והדשות; פסקי תוספות, שם אות שח); כפתור ופרח, פכ"ג ד"ה כרשיני; רבי אברהם מן ההר, יבמות סו ע"ב ד"ה כרשינים; תוספות מהר"ם מרוטנבורג, שם ד"ה כרשיני; תוספות הרא"ש (יבמות סו ע"ב ד"ה יאכילנה; בבא מציעא צ ע"א ד"ה והדשות); תוספות רבינו פרץ, בבא מציעא צ ע"א ד"ה והדשות; שיטה מקובצת, שם ד"ה והדשות, בשם תוספות שאנץ; רבי אשר מלוניל, שם ד"ה פרות; יד דוד, שם ד"ה כאן; ר"ן, פסחים יד ע"א מדפי הרי"ף ד"ה מתני' כיצד; מאירי, יבמות סו ע"ב ד"ה לפי דרכך; ריבמ"ץ, תרומות פ"א מ"ט ד"ה יש', אמנם לדבריו אחרי הגזירה על חיוב כרשינין בתרומה הם מאכל אדם שאין ראוי לתיתו לבהמה משום הפסד; ר"ש, שם ד"ה כרשיני; רא"ש, שם ד"ה כרשיני; רע"ב, שם ד"ה כרשיני (יש שהעירו מפירושו לתרומות פ"ט מ"ג ד"ה החובט, שם לא סייג דווקא לכרשינים שהם מאכל בהמה, ראה: אמר יוסף, ה' תרומות פ"ו ה"א ד"ה תרומה; מעשה רקח, שם פ"ט ה"ז); שנות אליהו הארוך, תרומות פ"א מ"ט ד"ה כרשיני; משנה ראשונה, שם ד"ה כרשיני; תפארת ישראל, שם יכין אות נא; פני משה, תרומות פ"א ה"ו ד"ה כרשיני; מהר"א פולדא, שם ד"ה כרשיני; רש"ס, שם ד"ה אות; משנה למלך, ה' תרומות פ"ו ה"א; קרית ספר, ה' תרומות פ"ו ד"ה התרומות; מנחת חינוך (מצווה רפ אות א; מצווה תקצו אות א ד"ה ומבואר בשי"ס); ערוך השלחן, ה' תרומות ס"י ע"א סעי' א; תיו"ט, פסחים פ"ג מ"ג ד"ה כיצד: 'תמהתי דלא אשתמיט תנא בשום דוכתא למתני דרשאי להאכיל לבהמה אלא כרשיני תרומה משום דאינן ראויין לאדם', וכבר העיר על דבריו אמר יוסף, ה' תרומות פ"ו ה"א ד"ה והנה לפי: 'ונעלם ממנו דדבר זה במחלוקת תלוי באשלי ברב"ב. מקור שונה לשיטה זו, ראה: שו"ת קול מבשר, ח"א סוף ס"י טו.
- יש שכתבו כן בדעת הרמב"ם וביארו מדוע לא כתב דווקא כרשינין, ראה: שושנים לדוד, תרומות פ"א מ"ט ד"ה הר"ב; חזון יחזקאל, תרומות פ"י ה"ז חדושים. ראה: הרב שילה רפאל, בתוך: ריטב"א, הוצאת מוסד הרב קוק בבא מציעא צ ע"א הערה 317 עמ' תשמז, שדחה ביאור זה בדעת הרמב"ם.

3. האכלת בהמה בזמן הזה²⁶

יש אומרים, בזמן הזה ניתן להאכיל לבהמתו גם אוכל הראוי לאדם.²⁷
 ויש אומרים, ניתן להאכיל בהמת כהן בתרומה טהורה, אך בתנאים
 כאלו שהתרומה לא תהיה ראויה למאכל אדם,²⁸ כגון: תרומה מהפירות

26. בזמן הזה שהתרומה אינה עומדת לאכילת כהן משום טומאתו, אזי כל תרומה אינה מיועדת לאדם אלא לבהמה. מחמת הגדרה זו דנו הפוסקים האם ניתן להאכיל תרומה לבהמת כהן גם לשיטה המתירה רק אוכל המיועד לבהמה, או שמא אין להאכיל בהמה בתרומה הראויה מצד עצמה לאכילת אדם, למרות שהאדם מצד עצמו אינו יכול לאוכלה. יש שהורו ליצור מציאות שהתרומה לא ראויה לאכילת אדם, ויש שלא הצריכו זאת אך הורו לתת לבהמה באופן של 'גרמא', ויש שהתירו משום שהתרומה הטהורה הולכת לאיבוד מחמת אי-יכולת אכילת הכהן, ולפיכך אין איסור הפסד מאכל אדם לבהמה וניתן לתת לבהמה. ראה: כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פלי"ח סעי' טו, שהביא את כל דרכי הפתרון; המעשר והתרומה, פ"י בית האוצר ס"ק כד; הארץ ומצוותיה, עמ' לט-מט; חקר ועיון, ח"ה עמ' עב-עט.
 יש שדנו במעמד הכהנים בזמן הזה וממילא בהיתר האכלת בהמת כהן, נושא שיתבאר להלן בתרומות הארץ, פ"ו ה"ב אות ו.

27. כפתור ופרח, פמ"ה ד"ה כבר הקדמתי; ארץ חפץ, הערה ל ע"ב, בשם הרב שמואל סלנט; חיבת הקדש (קלאצקי), סי' א עמ' ו ד"ה ויותר, וסייע לדברי הרב סלנט מדברי הרמב"ם בהלכה כאן שלא חילק בין סוגי המאכלים; ישועת משה, ח"א סי' טז פרק א. על דברי הרב סלנט הקשה בארץ חפץ שם, שההיתר לתת לבהמת כהן רק מאכל המיועד לבהמה. ראה: הרב יצחק הרצוג, בתוך: כרם ציון השלם ח"ג עמ' קח ד"ה וכאן, שתירץ שלשיטה האוסרת לתת לבהמה מאכל הראוי לאדם הטעם משום הפסד מאכל אדם, אך כאן שבכל מקרה התרומה הולכת לאיבוד מותר; הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי (עיר הקדש והמקדש, ח"ג עמ' פד ד"ה ובשלמא; אזכרה, קובץ לזכרו של הראי"ה קוק ח"ה עמ' כ), העיר שלפיכך יש לצרף עוד דרך פתרון, ראה להלן הערה 29. כשיטה זו, ראה: כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פלי"ח גאון צבי ס"ק א, מעשה מהרב אליהו ראם; אלה מסעי, רשימת מסע הרבנים (מהדורת תשס"א עמ' 103; שם עמ' 221-225) שהראי"ה קוק הציע למכור בזול את תרומת המעשר לכהנים שיאכילו בה את בהמותיהם.

יש שביארו שבזמן הזה אין הפסד בנתינת אוכל הראוי לאדם לבהמה, משום שבכל-מקרה תרומה בזמן הזה הולכת לאיבוד, ראה: שו"ת קול גדול, סי' נו, הובאו דבריו אצל שדי חמד, כללים מערכת המ"ם כלל א אות א ד"ה ונשאל; כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פלי"ח סעי' טו, בשם הרב צבי פסח פראנק, אך ראה בהמשך הערה זו; מעדני ארץ (הל' תרומות פ"ב הט"ו אות ד ד"ה ובמשפט; שם פ"ג ה"א אות א ד"ה אבל; שם הערה 250). נימוק ההיתר הוזכר גם אצל: שו"ת משפט כהן, סי' לח אות ב; הרב צבי פסח פראנק (מקראי קודש, ימים נוראים עמ' קנו; שו"ת הר צבי, זרעים ח"א סי' קא ד"ה ובהך), אך נראה שלא התירו רק משום טעם זה אלא בצירוף טעמים נוספים.

28. הראי"ה קוק התייחס לנוהג בזמנו לערב פסולת עם התרומה הטהורה ובכך אינה ראויה למאכל אדם, ראה: שו"ת דעת כהן, סי' רלו. בשו"ת משפט כהן, סי' לח אות ב, כתב שאמנם זה המנהג והוא אינו מוחה בידם, אך לכתחילה 'אין עצה לתרומה טהורה בזמן הזה כי אם בקבורה'. במקומות אחרים לא הסתייג ממנהג זה, ראה: הערות לקונטרס אשי השם ד"ה בסעי' י"ד; עולת ראיה, ח"א עמ' שנא אות ח. יש שהתייחסו לעירוב מאכלים טמאים עם

הגרועים, ²⁹ להמתין עד שהתרומה תירקב קצת, ³⁰ או להניח את התרומה שלא בפני הבהמה והיא תאכל מאליה. ³¹
 ויש אומרים, אין להאכיל תרומה טהורה לבהמת כהן אלא לקבורה. ³²

ד. עבד שברח מבית האסורים

עבד כהן שברח

יש אומרים, עבד שברח מבית האסורים ואדונו הכהן התייאש ממנו אינו אוכל עוד בתרומה. ³³

-
- תרומה טהורה שבכך אינה ראויה עוד לאכילת אדם, והתירו בדיעבד, ראה: שו"ת מנחת יצחק, ח"י סי' קו ד"ה ובזה הנראה; שו"ת נתיבות אדם, ח"א סי' סח.
29. הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי (עיר הקדש והמקדש, ח"ג עמ' פד ד"ה ובשלמא; אזכרה, קובץ לזכרו של הראי"ה קוק ח"ה עמ' כ).
30. ארץ חפץ, הערה ל ע"ב-לא ע"א, אך סיים: 'ועדן צ"ע'. הובאו דבריו ללא סיומת זו אצל ארץ חיים (סתהון), יו"ד סי' שלא סעי' יט ד"ה בהג"ה.
31. בשם הרב שמאל סלנט: תורת רבינו שמואל סלאנט, ח"א סי' מד אות ד-ה; הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי (עיר הקדש והמקדש, ח"ג עמ' פד ד"ה ובשלמא; אזכרה, קובץ לזכרו של הראי"ה קוק ח"ה עמ' כ; ספר ארץ ישראל, עמ' קכו אות ג; שם עמ' קמא אות ג); מקראי קודש, ימים נוראים עמ' קנו. ראה בדברי הרב צבי פסח פראנק שהעלה הצעה זו ודן בה: שו"ת הר צבי (זרעים ח"א סי' קא; שם סי' קג אות ב ד"ה והנה גדול; יו"ד סי' רנה ד"ה והנה גדול); חזון עובדיה, תרומות ומעשרות עמ' רלו. שיטה זו מבוססת על כך שאופן הנחת המאכל בריחוק מקום והבהמה אוכלת מאליה הוא 'גרמא' ובכך אין איסור ישיר של האכלת בהמה בתרומה הראויה לאדם. אולם, ראה: הרב יצחק הרצוג, פסקים וכתבים ח"ג סי' לב ד"ה ולענין, שמיאן בהצעה זו: 'דאלה החיות נתונות בכלובים ובסוגרים והרי זה כאילו נתן לפניהן, וא"כ אין להתיר משום 'גרמא'. אולם, הרב פראנק בדבריו שם הוסיף, מכיון שהתרומה הולכת לאיבוד משום שאינה ניתנת לאכילת כהן אלא לקבורה, אין איסור להפסידה בנתינתה לבהמה. ראה גם: שו"ת מנחת יצחק, ח"ד סי' יג אות י, הביא דרך זו והעיר עליה: 'אמנם בכל זה בוודאי אין רוח חכמים נוחה מהיתר זה'.
32. שו"ת קול גדול, סי' נו, בדעת הטור, יו"ד סי' שלא; שו"ת שרידי אש, ח"א סי' מב אות טו; חזון איש, בתוך: קונטרס הלכות תרו"מ (בתוך: דרך אמונה, ח"ג עמ' שפ) סעי' ט. בדעת הטור, ראה: שו"ת הר צבי, זרעים ח"א סי' קא ד"ה שוב כתב, שלמד בדבריו שמדובר 'בגוונא דלא חזיא לבהמה או דלית ליה בהמה'.
33. רדב"ז, הלי' תרומות פ"ו ה"א; דרך אמונה, שם ס"ק טו.